

IN MEMORIAM

JACQUES - YVES COUSTEAU (1910-1997)

Pred nedavnim je umrl Jacques - Yves Cousteau, človek, ki je vse svoje življenje posvetil morju. Njegovo ime pozna danes vsak človek po številnih knjigah, dokumentarnih filmih o podmorskem življenju, o življenju velikih morskih prebivalcev, kot so morski psi, kiti in delfini, morski Levi in tjujnji. Bil je vsestranski prebivalec svetovnih oceanov. Bolj kot katerikoli drug znanstvenik nam je približal ocean, prodiral je v naše okolje, v okolje vsega človeštva, v okolje, ki je planetarnega pomena, in z neverjetnimi izumi, kot so akvalunga, podmorski skuter, mala raziskovalna podmornica, potapljaški krožnik in podobno. Opozoril je na nevarnost, da izgubljam bogato dediščino, ki jo človek s svojo vse večjo in naravi tujo aktivnostjo počasi ubija.

In kdo je bil veliki Cousteau?

Rodil se je v Franciji v Saint Andre-de-Cubzac leta 1910, absolviral je pomorsko akademijo in se že zelo zgodaj posvetil svojemu življenjskemu elementu, morju. Leta 1943 je z Emilom Gagnanom razvil akvalungo, ki je človeku prvič omogočila, da se je potopil globlje in ostal tam dalj časa. Leta 1957 je zapustil mornarico v rangu kapetana korvete in sprejel mesto direktorja Oceanografskega muzeja v Monacu. Leta 1959 je z inženirjem Jeanom Mollardom razvil podmornico za dva človeka z zmožnostjo potapljanja do 350 m. Sledilo je veliko organizirano podmorsko snemanje, ki ni prenehalo vse do njegove smrti, in seveda izdajanje mednarodno znanih dobrih knjig o morju in njegovih prebivalcih. Tako je za svoje filme prejel dva oskarja, zlato palmo v Cannesu, veliki grand prix francoskega filma za mladino in še marsikatero nagrado.

Glavno raziskovalno ladjo Calypso je tehnično izredno opremil, tako da je bila morda med najboljšimi raziskovalnimi oceanografskimi plovili na svetu. Prekrižarila je tako rekoč vsa morja. Njegovo ekipo so sestavljali biologi, tehniki, fiziki, oceanografi, drugi raziskovalci in poklicni potapljači. Na ladji je imel velik, dobro opremljen znanstveni laboratorij. Pozneje je imel na svojem drugem raziskovalnem plovilu, ki se je prav tako imenoval Calypso, še helikopter in malo podmornico. Na križarjenjih po svetovnih oceanih se je tako srečal na morju in pod njim z nenavadnimi in malo raziskanimi morskimi prebivalci. S svojo ekipo je raziskoval njihov način življenja, hkrati pa opozarjal na nevarnost izumiranja ogroženih vrst. Snemal je npr. rojstvo kitovega mladiča in sesanje mleka pa tudi spočetje oziroma spolne navade kitov. V njegovih filmih so posnetki napadov nevarnih vrst morskih psov na potapljače v kletkah. Bil je velik prijatelj narave, posebno rad

je imel delfine in tjujnje. Dva tjujnja, Pepito in Christobalda, so imeli celo v bazenih na ladji. Ko so ju po nekaj mesecih spustili nazaj v morje, sta še dolgo plavala za ladjo.

Izjemna so njegova raziskovanja orjaških hobotnic v severovzhodnem Pacifiku, ob kanadski obali severno od Seattla. Prav tako so znani filmi o koralah, korališčih in koralnih otokih, še bolj kot to pa so pomembna njegova opozorila o izumiranju koral v Rdečem morju in Indijskem oceanu. Korališča v Rdečem morju je njegova ekipa raziskovala vrsto let zapovrstjo in ugotovila vzroke za propad. Iz leta v leto so zaradi polucije in turističnega vandalizma spreminjala svoj videz in lepoto. Morda se je prav tu vkoreninila njegova izjemna upornost in aktivnost za ohranjanje narave.

Jacques Yves Cousteau se je že zgodaj v svoji oceanografski karieri opredelil kot naravovarstvenik. Pri tem delu je postal tudi načelnik Sveta za pravice prihodnjih generacij, ustanovljenega pod varstvom predsednika francoske republike leta 1993. Vendar je že po letu dni odstopil zaradi nadaljevanja francoskih jedrskih poskusov na otokih Tihega oceana, ki jih je ukazal francoski predsednik Chirac.

Bil je izreden organizator in koordinator dela med znanstveniki na Calypsu, hkrati pa je znal pridobiti sponzorje, ki so financirali njegove odprave, filmanje in opremo na ladji. Med sponzorji je bilo čedalje več takih, ki so bili zainteresirani za njegovo naravovarstveno delo.

Hkrati s postavitvijo za direktorja Oceanografskega muzeja v Monacu je Jacques Yves Cousteau postal tudi generalni tajnik raziskovalne organizacije za Sredozemlje (*Commission Internationale pour l'Exploration Scientifique de la mer Mediterranée - CIESM*), ki je imela v dveletnih presledkih sestanke vseh raziskovalcev tega morja območja. Tako sva s kolegom dr. Miljenkom Buljanom tudi prišla v stik s Cousteaujem. Jadransko morje je Cousteauja zelo zanimalo in tedanja jugoslovanska oceanografska raziskovanja na Jadranskem morju so občutno prekašala italijanska. Izrazil je željo, da bi tudi sam prišel na Jadran na podobna raziskovanja. Obisk so mu dovolili v začetku osemdesetih let, da v okviru svetovne študije primerjalno pokaže, v kolikšni meri je Jadransko morje onesnaženo. Vendar pa je bilo s strani prejšnjega režima v Jugoslaviji njegovo delovanje tu omejeno. Raziskave je smel opraviti le na treh točkah v Jadranskem morju, pri tem mu je bil dodeljen še nekakšen spremljevalec, da ne rečem kontrolor. Vsaj na teh treh točkah je Cousteau ugotovil, da je Jadran razmeroma čisto morje v primerjavi z drugimi.

V svoji najplodnejši morski ekspediciji, lahko bi rekli odisejadi, je Calypso preplula 140.000 morskih milj po vseh morjih od Beringovih vrat do Antarktike. Tedaj je nastalo osem zvezkov obsežno delo z naslovom Tajnosti in uganke oceanov. Calypso je imela vmesne

postanke v Argentini, Patagoniji, na Falklandskih otokih in Ognjeni zemlji, od koder je prodrla tudi do Antarktike. V teh oceanih je šlo predvsem za študij uničevanja narave, to je prelov v ribištvu in preveliko izkoriščanje drugih morskih virov pa tudi negativni vpliv industrije, ki se kaže predvsem v kemijskem zastrupljanju morja in živega sveta.

Zavzemal se je za varovanje ravnotežja v naravi, govoril je o tem, da bi moralo vsaj obrežno morje postati nekakšna plodna površina, enaka kopenski plodni zemlji. Ljudje se sicer strinjajo z njim, da je morje treba gojiti, v njem ribe in rake, po drugi strani pa z industrijsko aktivnostjo, s polucijo, uničujejo morsko naravno in umetno produkcijo.

Jacques Yves Cousteau je vedno trdil, da je na svetu

premalo zavesti, da znanost raziskuje in pokaže na probleme, ljudje pa se na to ne odzivajo in še naprej uničujejo naravo, ki ni neizčrpna.

Pomembnejša dela:

- Naši prijatelji kiti* (1972)
- Cousteaujeva enciklopedija: Svet oceanov* (1974)
- Cousteaujev almanah okolja* (1981)
- Cousteaujeva ekspedicija v Amazoniji* (1985)
- Ranjeno morje* (1987)
- Cortesovo morje* (1988)

Miroslav ZEJ

